

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 69/2002 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om finansiering av landsbygdsnärningar

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om verkställighet av Europeiska gemenskapens gemensamma jordbrukspolitik

Till jord- och skogsbruksutskottet

INLEDNING

Remiss

Jord- och skogsbruksutskottet begärde den 19 november 2002 utlåtande av grundlagsutskottet om 44 § 3 mom. i lagförslaget i regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om finansiering av landsbygdsnärningar (RP 157/2002 rd) till den del som där föreskrivs om inspektion i en bostad. Samma dag begärde jord- och skogsbruksutskottet utlåtande av grundlagsutskottet om 5 § 1 mom. i lagförslaget i regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om verkställighet av Europeiska gemenskapens gemensamma jordbrukspolitik (RP

158/2002 rd) också denna begäran har avgränsats till att gälla inspektion i bostäder.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Timo Tolvi och lagstiftningsråd Esko Laurila, jord- och skogsbruksministeriet
- professor Mikael Hidén
- professor Tuomas Ojanen
- professor Kaarlo Tuori
- professor Veli-Pekka Viljanen.

PROPOSITIONERNA

De punkter som nämns i jord- och skogsbruksutskottets begäran om utlåtande om lagförslagen i propositionerna handlar om inspektioner i bostäder.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så fort som möjligt sedan de blivit godkända och stadfästa.

Enligt motiveringen till lagstiftningsordningen i propositionerna kan båda lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning, eftersom grundlagsutskottets ståndpunkter till propositionerna har blivit beaktade.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Hemfridsskyddet

I proposition (RP 157/2002 rd) föreslås 44 § 3 mom. i lagen om finansiering av landsbygdsnäringsringar bli ändrat så att en inspektion får utföras i en bostad bara om det finns grundad anledning att misstänka att brott har skett eller kommer att ske mot bestämmelserna om Europeiska gemenskapens gemensamma jordbrukspolitik, lagen om finansiering av landsbygdsnäringsringar eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den. Desutom skall inspektionen vara nödvändig för att reda ut de omständigheter som är föremål för inspektionen. En inspektion i en bostad får utföras bara av en myndighet. Liknande bestämmelser föreslås i 5 § 1 mom. i lagen om verkställighet av Europeiska gemenskapens gemensamma jordbrukspolitik i den andra propositionen (RP 158/2002 rd). Lagarna medger inte i detta nu inspektioner i bostäder.

Förslagen måste bedömas med tanke på hemfridsskyddet som är tryggt i 10 § i grundlagen. I 10 § 3 mom. i grundlagen föreskrivs om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna skall kunna tryggas. Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att åtgärder som ingriper i hemfriden är acceptabla "för att brott skall kunna utredas", om åtgärden i bestämmelsen binds vid förekomsten av en konkret och specificerad orsak att misstänka att brott mot lagen har skett eller kommer att ske (GrUU 20/2001 rd, s. 3/II). Skyddet för hemfriden i grundlagen omfattar i princip alla lokaler som är avsedda som fast bostad (GrUU 46/2001 rd, s. 4/I).

Grundlagsutskottet har tidigare bedömt skyddet för hemfriden i liknande bestämmelser i propositioner som sedermera återtagits (GrUU 46/2001 rd, s. 3/II och GrUU 48/2001 rd, s. 2/II). Utskottet ansåg då att det för vanlig lagstiftningsordning krävs att det måste framgå vilken lagstiftning som misstanken om brott gäller för att en inspektion skall få göras. Vidare förutsatte utskottet att det i bestämmelserna måste skri-

vas in att en bostad bara kan inspekteras om det är nödvändigt för att utreda omständigheter som gäller föremålet för inspektionen. Dessutom måste förslagen på grund av 124 § i grundlagen ändras så att bara en myndighet har rätt att inspektera en bostad (GrUU 46/2001 rd, s. 5/I och GrUU 48/2001 rd, s. 3/II). Dessa krav har beaktats i de föreslagna bestämmelserna i propositionerna.

Efter dessa utlåtanden har grundlagsutskottet bedömt möjligheten att utföra inspektioner på hemfridsskyddade platser utifrån misstankor om förseelser som allra högst bestraffas med böter. Utskottet har ansett att ingreppet i hemfridsskyddet för utredning av föga klandervärda förseelser inte uppfyller proportionalitetskravet på en inskränkning av en grundläggande fri- eller rättighet (GrUU 40/2002 rd, s. 2). En inspektion på en hemfridsskyddad plats motiveras i sådana fall nämligen inte så vitt utskottet kan se av ett tungt vägande behov. Mindre förseelser bör utredas med metoder som ingriper mindre i skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna. I detta sitt senare utlåtande intog utskottet en strängare hållning till det tillåtliga i att utföra inspektioner på hemfridsskyddade platser. Utskottet ansåg att villkoret för vanlig lagstiftningsordning var att sådana bestämmelser stryks i lagförslaget som skulle ha medgett inspektioner på hemfridsskyddade platser för utredning av förseelser som allra högst bestraffas med böter.

De punkter i propositionerna som jord- och skogsbruksutskottet begär utlåtande om innehåller i syfte att skydda hemfriden ett viktigt krav på att inspektioner i bostäder skall vara nödvändiga. Trots detta är förslagen problematiska med tanke på kravet på att en inskränkning i en grundläggande fri- eller rättighet skall vara rätt proportionerad. Men inspektionerna gäller huvudsakligen kontroll av hur stöd och bidrag som beviljats av offentliga medel används. Det handlar om verksamhet där en del av näringsidkarens lokaler vanligen befinner sig i hans bostad. I en sådan situation är det acceptabelt att inspektioner för kontroll av att medlen används på tillbö-

ligt vis utförs i lokaler som är avsedda för permanent boende, också om det finns grundad anledning att misstänka sådana straffbara förseelser som allra högst ger ett bötesstraff.

Men lagrummen i lagförslagen är så till vida löst formulerade att de också kan uppfattas omfatta misstanke om brott mot sådana bestämmelser som enligt lagen inte är straffbara. Därför bör regeringens förslag till bestämmelser preciseras till denna del (t.ex. "... ett enligt lagen straffbart brott har skett eller kommer att ske ..." för att lagförslagen skall kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Jord- och skogsbruksministeriets promemorior, som ingår som bilagor till jord- och skogsbruksutskottets begäran om utlåtanden innehåller formuleringar av dessa lagrum som medger inspektioner i bostäder, om stödtagarna begär om det för att kunna lägga fram utredning om hur stödet används eller rätten till stöd fullföljts. Med denna formulering är bestämmelserna inte

konstitutionellt betydelsefulla och behöver inte tas in i lagen av hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna.

Med tanke på skyddet för hemfriden vore den bästa lösningen en reglering som den nuvarande som innebär att inspektionsbefogenheterna inte sträcker sig ända till bostäder. Detta svarar också mot den allmänna bestämmelsen i 17 § i statsandelslagen.

Utlåtande

Grundlagsutskottet anför som sitt utlåtande

att 44 § 3 mom. i lagförslaget i proposition RP 157/2002 rd och 5 § 1 mom. i lagförslaget i proposition RP 158/2002 rd inte inverkar på behandlingsordningen för lagförslagen om utskottets konstitutionella anmärkningar om dem blir behörigen beaktade.

Helsingfors den 24 januari 2003

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Paula Kokkonen /saml
medl. Tuija Brax /gröna
Klaus Hellberg /sd
Esko Helle /vänst
Jouko Jääskeläinen /kd
Saara Karhu /sd
Jouni Lehtimäki /saml

Johannes Leppänen /cent
Pekka Nousiainen /cent
Heli Paasio /sd
Osmo Puhakka /cent
Pekka Ravi /saml
Markku Rossi /cent
ers. Veijo Puhjo /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Sami Manninen.